
Contribució al coneixement dels rapinyaires diürns del Montseny

Josep Ribas Falomir

*Departament de Biologia Animal
Facultat de Biologia
Universitat de Barcelona*

*Al massís del Montseny, ha estat detectat un conjunt de 18 espècies de rapinyaires diürns (13 accipítrids, 1 pandionid i 4 falcònids) durant els darrers vuit anys; 7 d'aquestes espècies són nidificants. L'àguila marcenca (*Circaetus gallicus*), amb cinc parelles; l'aligot vesper (*Pernis apivorus*), amb un mínim de vuit parelles; l'aligot (*Buteo buteo*), amb 31 parelles; l'astor (*Accipiter gentilis*), amb 14 parelles; l'esperver (*Accipiter nisus*), amb un mínim de 25 parelles; el xoriguer (*Falco tinnunculus*), amb quatre parelles i el facó mostatxut (*Falco subbuteo*), amb quatre parelles.*

*Com a espècies estrictament migrants, s'hi presenten: l'arpella (*Circus aeruginosus*), l'esperver cendrós (*Circus pygargus*), el milà negre (*Milvus migrans*), l'àguila calçada (*Hieraetus pennatus*) i l'àguila pescadora (*Pandion haliaetus*). El milà reial (*Milvus milvus*) es veu principalment com a migrant, tot i que esporàdicament s'observa a l'hivern.*

*L'arpella pàlida (*Circus cyaneus*) ha esdevingut els darrers anys un hivernant regular pels pasturatges i les landes careneres del massís. De l'àguila daurada (*Aquila chrysaetos*) i del falcó pelegrí (*Falco peregrinus*) durant tot l'any s'observen efectius no reproductors. Una parella d'àguila cuabarrada (*Hieraetus fasciatus*) nidificant al Bertí visita amb certa regularitat el sector SW del massís. S'ha detectat, també, la presència d'un exemplar de falcó de la reina (*Falco eleonorae*).*

Introducció

Des de 1984 ha estat prospectada regularment quasi la totalitat de l'àmbit del Montseny, dins el marc d'un estudi encaminat a determinar la constitució i distribució del conjunt d'espècies ornítiques del Vallès Oriental i àrees contigües a les comarques veïnes. Durant aquest període, s'ha recollit una considerable informació tant pel que fa als poblaments de rapinyaires com als de la resta d'espècies. Tinent en compte l'actual dinàmica regressiva del seu poblament, la seva importància ecològica i el fet de ser bons bioindicadors de la riquesa biològica d'un àrea, s'ha considerat d'interès exposar la informació recollida de les diverses espècies d'aquest grup.

D'altra banda, la informació existent actualment sobre el poblament de rapinyaires al massís és força limitada. Els únics treballs específics del Montseny són els de Boada, (1986; 1989), en què està ben detallada la constitució d'espècies presents dins el massís. També aporten una informació rellevant altres treballs d'àmbit geogràfic més extens: Muntaner i coll. (1984), Ferrer i coll. (1985), Real i Ribas (1985), i Aymerich i coll. (1990).

Metodologia i àrea d'estudi

L'àrea prospectada comprèn la pràctica totalitat del massís. En conjunt, s'han prospectat 21 quadrícules UTM 5 x 5 km. La cobertura mínima de cada quadrícula ha estat d'una prospecció mensual.

La metodologia de camp utilitzada està basada en els transectes i mostratges puntuals. L'avaluació quantitativa de les espècies nidificants s'ha fet a partir d'observacions d'exemplars, parelles o famílies durant el seu període reproductor.

Espècies nidificants

– Aligot Vesper (*Pernis apivorus*)

Espècie nidificant estival i migrant. Dins el massís, els seus passos migracionals són de difícil determinació, per raó de la superposició d'efectius migrants amb efectius nidificants; però en zones veïnes on no nidifica, per exemple a la plana Vallesana, el seu pas prenupcial és notori de l'abril fins a mitjan juny, i el pas postnupcial de mitjan agost fins al principi d'octubre.

Al Montseny se'n coneixen entre vuit i deu parelles nidificants. És més freqüent pels vessants N de Matagalls i turó de l'Home, on alguna partella nidifica als voltants dels 500 metres d'altitud. Altres parelles nidifiquen pels boscos alts dels altres vessants del massís, normalment per sobre dels 700 metres d'altitud. Fa el niu en un ampli ventall de formacions forestals de tipus eurosiberià: fagedes, perxades de castanyer, pinedes de pi roig i plantacions de coníferes; alguna parella també nidifica en els dominis de l'alzinar muntanyenc.

– Àguila Marcenca (*Circaetus gallicus*)

Espècie nidificant estival i migrant. Normalment, arriben el març i marxen el setembre. L'observació més primerenca és del 13-3-1991, un exemplar al mas Vidal d'Arbúcies; i la citació més tardana és del 30-9-1991, un exemplar a la Calma. La població nidificant emmascara els períodes migracionals; però el pas prenupcial és notori durant el març

i l'abril, mentre que el pas postnupcial es dona entre mitjan agost i setembre, amb unes quantes citacions al començament d'octubre en localitats properes al massís, com la serra de Marina.

Se'n coneixen cinc parelles nidificants repartides per tot el massís i amb territoris de cacera de gran extensió, de radis superiors als 15 km, que comprenen tot el massís i zones veïnes tant de les planes del Vallès i Osona com de les serres de Bertí i de les Guilleries. Els seus nius es troben a l'interior de masses forestals extenses, preferentment en pins pinyers. Per caçar freqüenta les pastures i landes dels cims, els conreus i brolles dels vessants, i les zones agrícoles de les planes, que és on s'observa amb més freqüència durant períodes plujosos.

– Astor (*Accipiter gentilis*)

Espècie nidificant i present tot l'any amb efectius hivernants i migrants, també és força notòria a la dispersió postnupcial dels joves entre el juliol i l'agost. Durant el setembre i l'octubre s'han observat exemplars en vol. A l'hivern, s'observen exemplars en els llindars amb les planes agrícoles, en àrees fora dels seus territoris de nidificació. Durant el març s'han vist exemplars en vol nord.

Es coneixen 14 territoris de reproducció, repartits per tot el massís; més nombrosos als vessants exteriors del massís, i més escassos a la vall de Montseny. La seva distribució i abundància estan força condicionades pel tipus de bosc dominant al massís, l'alzinar muntanyenc, bosc poc adient per a la nidificació de l'astor, que es veu relegat a formacions de coníferes o fagedes. La majoria de parelles nidifiquen per sectors mitjans i alts, i són escasses pels boscos dels sectors baixos, propers a la plana.

– Esparver (*Accipiter nisus*)

Espècie nidificant present tot l'any amb notables efectius migrants i hivernants, també denota dispersió postnupcial normalment a partir del juliol. El pas prenupcial és notori el març i l'abril, i el postnupcial, de l'agost a l'octubre.

Se'n coneix un mínim de 25 parelles nidificants; però, atesa la seva difícil detecció, suposem que el seu nombre deu ser considerablement superior, entre les 40 i les 50 parelles. Es troba repartit per tot el massís i és més nombros als boscos dels sectors careners, tocant a les landes i els pasturatges. Es troben parelles territorialitzades a tota mena de boscos, pinedes, fagedes, i, a diferència de l'astor (*A. gentilis*), és relativament freqüent dins l'alzinar muntanyenc. Durant l'hivern és rar pels cims, mentre que augmenta molt notablement la seva població als sectors baixos, principalment per les zones contigües a les planes agrícoles.

– Aligot (*Buteo buteo*)

Espècie nidificant present tot l'any, amb hivernants i migrants. El pas tardoral comença a mitjan setembre i es perllonga fins al novembre; durant tot l'hivern s'observen moviments poblacionals, en part lligats a la situació climatològica.

Se'n coneixen 31 parelles nidificants, que presenten una distribució irregular dins el massís. És més nombros als vessants N del Matagalls i als vessants N i E del turó de l'Home; és més escàs dins la vall de Montseny i força localitzat a la Calma. Se'n troben parelles a tota mena de formació forestal. És més freqüent pels sectors basals i mit-

jans del massís, tot i que se'n coneixen dues parelles que nidifiquen per sobre pels 1.200 metres, i una pot ser que nidifiqui prop dels 1.400 metres.

Durant l'hivern és rar als cims; les parelles que nidifiquen en els sectors mitjans solen ser relativament sedentàries. Als sectors baixos i als conreus planers és notable l'increment poblacional, provocat tant per la baixada d'efectius muntanyencs com per l'arribada d'efectius nòrdics; aquesta fracció s'incrementa notòriament en les temporades hivernals més fredes.

– Xoriguer (*Falco tinnunculus*)

Espècie nidificant present tot l'any, amb efectius migrants i hivernants. El seu pas prenupcial es dona principalment entre el març i l'abril, i el pas tardoral, principalment entre el setembre i l'octubre. Durant el període estival s'observen efectius no reproductors, i són notoris els moviments de dispersió postnupcial a partir del juliol.

Dins el Montseny, només en coneixem quatre parelles nidificants, totes en ambients rupícoles, tres parelles als cims i una als sectors mitjans. Les parelles dels sectors careners emigren durant l'hivern. És remarcable que l'espècie va patir una forta davallada poblacional dels anys setanta fins a mitjan anys vuitanta, cosa que va comportar que dins el massís la seva població restés reduïda a una sola parella, al Matagalls. Actualment, l'espècie es troba en una fase d'expansió. Durant l'hivern, normalment tan sols s'observa a les zones agrícoles de les planes veïnes, on també se n'ha incrementat l'abundància els darrers anys.

– Falcó mostatxut (*Falco subbuteo*)

Espècie nidificant estival i migrant. Arriba principalment a l'abril, i la seva estada es perllonga fins al començament d'octubre. En abundància. Durant el període de reproducció ha estat observat a la rodalia de Palautordera, a la Batllòria, a Gualba de Dalt, als voltants de Seva i pels sectors careners de la Calma. El nombre de parelles nidificants, és difícil de precisar, ja que és una espècie de territori força extens, de fins a 15 km de radi.

Espècies no reproductores

– Milà negre (*Milvus migrans*)

Espècie migrant regular. Dins l'àmbit del Montseny, hem recollit tres dades: 19-4-1991, un exemplar en vol nord sobre Gualba de Dalt; 24-4-1992, un exemplar en vol nord sobre el turó de l'Home; 28-8-1984, 6 exemplars en vol sud-oest sobre Hostalric.

– Milà reial (*Milvus milvus*)

Migrant i esporàdicament hivernant. Dins l'àrea d'estudi, s'han recollit tres citacions: 2-2-1985, un exemplar a les planes de conreus de Balenyà; 1-12-1985, un exemplar en vol sud sobre el Figaró; 17-10-1990 exemplars als conreus de Sant Antoni de Vilamajor.

– Arpella (*Circus aeruginosus*)

Espècie migrant regular. Dins l'àmbit d'estudi, han estat recollides 18 citacions. En pas prenupcial, s'observa de mitjan març fins a mitjan maig. En pas postnupcial, del final d'agost fins a mitjan octubre. S'observa, principalment, seguint les carenes i el curs de la Tordera; diversos exemplars sojornen uns quants dies a les extensions de conreus de les planes.

– Arpella pàllida (*Circus cyaneus*)

Espècie hivernant i migrant. Es pot detectar des de mitjan setembre fins al març o el començament d'abril. Les darreres temporades hivernals 1990-1991 i 1991-1992 s'han observat exemples i parelles als sectors careners de la Calma i del Matagalls, on normalment es veuen caçant per landes i pasturatges. Aquest fet no havia estat detectat en les campanyes de prospecció fetes anteriorment. També va ser observada una femella pels conreus del pla de Gaserans (Hostalric) el 24-11-1990. L'increment d'observacions dels darrers anys, tant al Montseny com en zones veïnes, deuen reflectir l'expansió demogràfica d'aquesta espècie.

– Esparver cendrós (*Circus pygargus*)

Espècie migrant regular. Dins el Montseny, sols hem recollit tres citacions: 15-4-1984, tres exemples en vol nord seguint la Tordera a la Batllòria; 5-9-1981, un exemple jove sobrevolant la vall del Congost al Figaró; 31-8-1990, un exemple jove a la Calma (C. Rosell, comentari personal). Dins l'àmbit vallesà, el seu pas prenupcial comença al principi d'abril i es perllonga fins a mitjan maig; el pas tardor se centra entre l'agost i el setembre.

– Àguila daurada (*Aquila chrysaetos*)

Efectius no reproductors d'aquesta espècie es poden observar durant tot l'any; majoritàriament corresponen a exemples joves i, sobretot, immadurs. En conjunt, se'n coneixen nou citacions des de 1984 fins avui dia, i s'observen principalment pels sectors careners de la Calma i del Matagalls.

– Àguila calçada (*Hieraetus pennatus*)

Espècie migrant molt rara. Tans sols en coneixem una citació d'un exemple que va romandre a la rodalia de Balenyà durant la primera meitat del juny de 1984.

– Àguila cuabarrada (*Hieraetus fasciatus*)

Una parella nidificant als cingles de Bertí visita regularment la vall del Congost. També hi ha diverses referències de la seva presència a l'interior del massís, però no se'n coneix la nidificació.

– Àguila pescadora (*Pandion haliaetus*)

Una parella nidificant als cingles de Bertí visita regularment la vall del Congost. També hi ha diverses referències de la seva presència a l'interior del massís, però no se'n coneix la nidificació.

– Àguila pescadora (*Pandion haliaetus*)

Espècie migrant. Només és coneguda la citació d'un exemplar pescant a l'embassament de Santa Fe (Boada, 1989).

– Falcó pelegrí (*Falco peregrinus*)

Efectius no reproductors d'aquesta espècie poden observar-se durant tot l'any. Fins a la darrerera dels anys setanta, nidificava una parella en uns barrancs del Matagalls, on va ser expoliat el niu per cetrers (M. Boada, comentari personal). Actualment, presenta una notòria expansió demogràfica, ja que se n'ha incrementat molt notablement la freqüència de detecció, i no seria estrany l'establiment d'alguna parella reproductora. Es pot veure per tot el massís, però preferentment als sectors careners durant l'estiu i per la perifèria del massís a l'hivern. Una parella nidificant als cingles de Bertí caça regularment per tota la vall del Congost.

– Falcó de la reina (*Falco eleonorae*)

Espècie migrant rara. Tan sols se'n coneix la citació d'un exemplar observat prop de Palautordera la tardor de 1991 (C. Rosell, comentari personal).

Bigliografia

Aymerich, J. [i col·l.]. *Els ocells d'Osona*. Barcelona: Lynx Edicions, 1991.

Boada, M. «Vertebrats del Montseny». A: *El patrimoni biològic del Montseny*. Barcelona: Servei de Parcs Naturals. Diputació de Barcelona 1986, 151-155.

Boada, M. *On observar els ocells a Catalunya* [capítol del massís del Montseny]. Lynx Edicions, 1989, 75-85.

Casa d'oficis de Santa Maria de Pal autordera. *Observacions de camp*. Campins: La sitja del Llop [Campins], 1 i 2 (1991).

Ferrer, X. [i col·l.] *Historia natural dels Països Catalans*; volum 12, *Ocells*. Barcelona: Ketres Editora, 1983.

Muntaner J. [i col·l.]. *Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*. Barcelona: Ketres Editora, 1983.

Real, J.; Ribas, J. «Status, distribució i migració dels rapinyaires diürns (falconiformes, accipitriformes) al Vallès Occidental i Oriental». A: *El medi natural del Vallès*. Sabadell: I Col·loqui de naturalistes vallesans, CEEM, 1985.